

رسالت زنان در عصر انتظار

شفیقه رأفت*

چکیده

در این نوشتار به رسالت زنان و تکالیفی که بر عهده آنان گذاشته شده، پرداخته شده و نقش تربیتی و اقتصادی زنان در عصر انتظار چه ثمره‌ای دارد و اسلام نسبت به این مادران چه جایگاهی قائل است؛ چنانچه در روایات بیان کرده که بهشت زیرپای مادران است، پرداخته، تکالیفی که ایشان دارند را یادآور می‌شود که مهم‌ترین تکالیف آنان در بعد فردی عبارتند از خودسازی، تهذیب‌نفس، شناخت امام و آشنایی با سیره و روش ایشان و نیز پیروی از نایبان ایشان، در بُعد خانوادگی تربیت نسل ولایی و شیوه‌های آموزش برخی مفاهیم دینی به کودکان نسل منتظر می‌باشد. تکالیف فرهنگی شامل فراگیری علم و دانش در عصر انتظار، نشر کتب و پاسخگوی شبهات وارده است. در بُعد سیاسی، حضور زنان در صحنه‌های سیاسی مانند انتخابات، راهپیمایی‌ها و حضور در مشاغل سیاسی و در بعد اقتصادی توجه به الگوی صحیح مصرف و آموزش آن به فرزندان از اهم تکالیف است.

کلیدواژگان: زنان، نقش تربیتی زنان، نقش فرهنگی زنان، نقش سیاسی

زنان، نقش اقتصادی زنان. عصر انتظار.

* دانش آموخته کارشناسی ارشد تفسیر و علوم قرآنی، جامعه المصطفی العالمیه مشهد مقدس.

مقدمه

یکی از راه‌های مؤثر دشمنان در ایجاد فساد در جامعه اسلامی و از بین بردن فرهنگ انتظار، فلج کردن زنان جوامع اسلامی است؛ چرا که دشمن به خوبی دریافته که بهترین راه برای دستیابی به اهداف شوم خود، تخریب زیرساخت‌ها و بنیان‌های زیرین جامعه یعنی جوانان و زنان می‌باشد و زنان، نه تنها نیمی از جامعه را تشکیل می‌دهند، بلکه بر نصف دیگر جامعه نیز تأثیرگذار هستند و از طریق عقل دینی و عاطفی می‌توانند تحولات اساسی در افکار جامعه از لحاظ سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی در دوران‌های غیبت صغری و ظهور ایجاد نمایند. بنابراین، مطالب با هدف بررسی مهم‌ترین عوامل تهاجم غرب به جوامع اسلامی که ممکن است، باعث تغییر در شناخت‌ها و باورها و دگرگونی ارزش‌ها و گرایش‌ها شود، تدوین شده؛ چنان‌چه نقش زنان در گسترش فرهنگ انتظار مهدویت، امری بدیهی و لازم است.

انتظار فرج

یکی از شرایط حضور در حکومت بقیه الله و توفیق دیدار با آن حضرت انتظار فرج است؛ فضیلت انتظار در روایات وارد شده از ائمه معصومین علیهم‌السلام، آن‌چنان مقام و منزلتی برای منتظران موعود آخرالزمان برشمرده شده که گاه انسان را به تعجب وادار می‌دارد که چگونه ممکن است عملی که شاید در ظاهر ساده جلوه کند از این چنین فضیلتی برخوردار باشد. البته توجه به فلسفه انتظار و وظایفی که برای منتظران واقعی آن حضرت بر شمرده شده، سر این فضیلت را روشن می‌سازد. انتظار یعنی آمادگی کامل برای پذیرش حکومت حق و آراستن به آنچه که مهدی علیه‌السلام می‌گوید و می‌خواهد. انتظار فرج یعنی نفی هرگونه سلطه از بیگانگان و مبارزه با افکار انحرافی و فساد اخلاقی و در یک کلام، انتظار فرج یعنی بیزاری از دشمنان خدا و پیامبر و معصومین علیهم‌السلام بی سبب نیست که انتظار از بهترین اعمال شمرده شده است، بلکه فرد منتظر دولت مهدی، همانند کسی است که در پیش روی رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم شهید گشته و اگر بر همان حالت انتظار، از دنیا برود بسان کسی باشد که در خیمه مهدی فاطمه علیها‌السلام

می‌باشد. امام جعفر صادق علیه السلام به ابو بصیر فرمودند: «آیا به شما در مورد چیزی خبر ندهم که خداوند عزوجل عملی از بندگان را بدون آن قبول نمی‌کند؟ گفتیم: آری، فرمود: شهادت به این که جز خدای یگانه خدایی نیست و این که محمد صلی الله علیه و آله بنده او و رسول اوست و اقرار به آنچه خدا به آن امر نموده است و ولایت و دوستی ما و برائت و بیزاری از دشمنان ما، یعنی خصوص ما ائمه علیهم السلام و تسلیم ایشان شدن و ورع اجتهاد و طمأنینه و تلاش و انتظار قائم را داشتن». آنگاه فرمودند: «بدرستی که برای ما دولتی است، خداوند آن را هر زمانی که اراده کند برقرار می‌سازد. سپس افزود: هر کس که دوست دارد از یاران قائم علیهم السلام باشد باید در انتظار به سر برد و خود را به ورع و محاسن اخلاق بیاراید، و اگر در همان حال بمیرد برای او اجری همانند کسی است که آن حضرت را درک کرده باشد». «قمی، ۱۳۹۰: ج ۲، ۴۸۶، به نقل از: النعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبه».

نقش زنان در گسترش فرهنگ انتظار

ظهور حضرت مهدی علیه السلام یکی از وظایف مریبان اصلی منابع جامعه اسلامی و تربیت سربازان امام زمان علیه السلام است. همان طور که در عصر ظهور ولی عصر علیه السلام نقش مؤثری ایفاء می‌کند و بنابر تعبیر برخی از احادیث، حدود پنجاه زن از یاران اصلی امام علیه السلام به همراه ۳۱۳ تن خواهند بود (عیاشی، بی تا: ج ۱، ۶۴). و هسته مرکزی قیام را تشکیل می‌دهند، در عصر غیبت نیز - چه در حوزه فردی و چه در حوزه اجتماعی - مسؤلیت سنگینی به عهده دارند.

۱. «عن أبي بصير عن أبي عبد الله عليه السلام أنه قال ذات يوم: ألا أخبركم بما لا يقبل الله عزوجل من العباد عملاً إلا به؟ فقلت: بلى فقال: شهادة أن لا إله إلا الله، وأن محمدا عبده ورسوله والاقرار بما أمر الله والولاية لنا، والبراءة من أعدائنا، یعنی أئمة خاصة والتسليم لهم، والورع والاجتهاد، والطمأنينة والانتظار للقائم ثم قال: إن لنا دولة يجيئ الله بها إذا شاء. ثم قال: من سرّ أن يكون من أصحاب القائم فليتنظر وليعمل بالورع ومحاسن الاخلاق، وهو منتظر، فان مات وقام القائم بعده كان له من الاجر مثل أجر من أدركه، فجدوا وانتظروا هنيئا لكم أيتها العصابة المرحومة.»

امام خمینی علیه السلام درباره مسؤلیت سنگین زنان نسبت به جامعه عصر غیبت و تربیت نیرو های کار آمد می فرماید: «صلاح و فساد یک جامعه از صلاح و فساد زنان در آن جامعه سر چشمه می گیرد. زن، یکتا موجودی است که می تواند از دامن خود افرادی به جامعه تحویل دهد که از برکات شان یک جامعه به استقامت و ارزش والای انسانی کشیده شوند و می تواند به عکس آن باشد.» «خمینی، ۱۳۷۸: ج ۱۹۲، ۱۶».

مقام معظم رهبری در مورد بانوان منتظر می فرماید: «این که رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید کسی که صبح کند و اهمیتی به کارهای مسلمانان ندهد او از آنان نیست و کسی که صدای انسانی مردی بشنود که فریاد کمک خواهی از مسلمانان را سر دهد و پاسخش را ندهد مسلمان نیست» «کلینی، بی تا: ج ۲، ۱۶۴، ح ۵؛ طوسی، بی تا: ج ۶، ۱۷۵، ح ۲۹؛ مجلسی، ۱۳۶۳: ج ۷۱، ۳۳۹، ح ۱۲۰».

«مخصوص مردان نیست، بلکه زنان هم باید نسبت به امور مسلمانان و جامعه اسلامی و امور جهان اسلام و همه مسائلی که در دنیا می گذرد، احساس مسؤلیت کنند و اهتمام نمایند، چون وظیفه اسلامی است.» «حدیث ولایت، سخنرانی مقام معظم رهبری در تاریخ ۱۳۷۵/۲۱/۲۰» روشن است که بهترین تلاش ها برای رساندن معارف ناب اهل بیت علیهم السلام به مردم آشنا نمودن با مقام امامت است. زنان می توانند علاوه بر تعلیم معارف مهدوی به همسر و فرزندان خود ذهن ها و دل های آن را به امام غایب متوجه سازند.

۲-۱. نقش تربیتی زنان

زن به منزله محور اساسی خانواده که شالوده خانواده را بنیان می گذارد و تأثیرات روحی و روانی در خانواده دارد. تأثیر زن در خانواده را می توان از جنبه های مختلف و به صورت مشهود، در نقش مادر و همسر و... در نظر گرفت. با توجه به اهمیت نقش اساسی که در قرآن نیز بدان اشاره شده است به بررسی نقش زنان در زمینه سازی ظهور می پردازیم.

۱. (مَنْ أَصِحَّ لَّا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ وَ مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يُنَادِي يَا لَلْمُسْلِمِينَ فَلَمْ يُجِبْهُ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ.)

۲-۱-۱. نقش مادری

اسلام، اهمیت ویژه‌ای برای مادران قائل شده است و در قرآن کریم، ضمن سفارش نیکی به پدر و مادر، برای مادر جایگاه ویژه‌ای قرار می‌دهد؛ چرا که مادر با گوشت و جان خود فرزند را درون خود پرورش می‌دهد و سختی حمل را بر دوش می‌کشد و پس از آن با شیر خود، کودکش را تغذیه می‌نماید. (احقاف: ۱۵ و لقمان: ۱۴).

حضرت امام، شغل مادری را شریف‌ترین شغل می‌شمارند: «این مادر که بچه در دامن او بزرگ می‌شود، بزرگ‌ترین مسئولیت را دارد... شریف‌ترین شغل در عالم، بزرگ کردن یک بچه است و تحویل دادن یک انسان است به جامعه»، «خمینی، ۱۳۸۷: ج ۷، ۴۶۴».

مادر می‌تواند با اعمال و رفتار خود، کیفیت بندگی و حمایت از امام را به فرزندان بیاموزد؛ هم‌چنان که امام حسن مجتبی علیه السلام، شبانگاه تا صبحگاه، نظاره‌گر مادر خویش، حضرت زهرا علیها السلام است که از شب تا صبح به عبادت خدا مشغول است و در حق همسایگان دعا می‌کند. «الحر العاملی، بی تا: ج ۷، ۱۱۲، ح ۴۲».

مادر که جلوه‌گاه عشق به خدا و امام زمان علیه السلام است و هر صبحگاهی خود را با دعای عهد، آغاز می‌نماید و لقمه‌ای بدون نام خدا بر نمی‌دارد، گامی جز برای رضای خدا بلند نمی‌کند، ساعات شب و روز خود را با یاد خدا و امام زمانش در خدمت همسر و فرزندان قرار می‌دهد، به‌طور مسلم جلوه‌گاه تعلیمات نوربخش اسلام می‌باشد و تأثیرات عمیق باطنی بر روی خانواده خود خواهد نهاد.

دعوتی که بر پایه مهر و محبت باشد، همواره پذیرفته می‌شود و مادر به دلیل جایگاه عاطفی که در خانواده دارد، همواره می‌تواند جلوه‌گاه جمال الهی و بهترین انتقال‌دهنده علوم و معارف اهل بیت علیهم السلام باشد.

مادران می‌توانند با استفاده از شیوه‌های جدید تربیتی، ضمن تعالی خود، تربیت فرزندان را نیز دو چندان نمایند. جایگاه ارزشی مادران در اسلام چنان بالاست که فردی نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آمده و از ایشان پرسید: به چه کسی نیکی کنیم؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: به مادرت و مرتبه چهارم

که مرد پرسید، پیامبر فرمودند به پدرت. «الحر العاملی، بی تا: ج ۲۱، ۴۹۱». تربیت فرزندان صالح در دامان مادران موجب مباحثات و افتخار پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله در روز قیامت به زیادی امت خود خواهد بود. «همان، ج ۲۱، ۳۵۷».

۲-۱-۲. نقش همسری

ازدواج، از سنت‌های پسندیده اسلام است که زن و مرد را در کنار هم قرار می‌دهد. خداوند، وجود زن را در کنار مرد، مایه آرامش قرار داده است: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً»، «روم: ۲۱»؛ «و از نشانه‌های او این که از [نوع] خودتان همسرانی برای شما آفرید تا به وسیله آن‌ها آرام گیرید و میان‌تان دوستی و رحمت نهاد».

طبیعت زن به دلیل ظرافت، متقاضی محیط آرام و امن است و طبع پرتوان مرد، تاب و تحمل محیط‌های سخت‌کاری را دارد. بر همین اساس پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله در ابتدای زندگی حضرت فاطمه زهرا علیها السلام و حضرت علی علیه السلام، کارهای داخل منزل را به حضرت فاطمه علیها السلام و کارهای بیرون را به حضرت علی علیه السلام واگذار نمودند که موجب خرسندی حضرت فاطمه علیها السلام شد؛ چرا که از برخورد و معاشرت با مردان معاف شده بود. مجلسی، ۱۳۶۳: ج ۳۴، ۸۱».

مردان به لحاظ قوت بدنی و شرایط خاص، مسئولیت جهاد و دفاع را بر عهده دارند، اما زنان به دلیل ظرافت طبع و توانایی کم بدنی از جهاد در میدان جنگ معاف شده‌اند، اما در مقابل، مسئولیت دیگری برای آنان به منزله جهاد معین شده است. طبق روایات این وظیفه

۱. «جاء رجل الى النبي صلى الله عليه وآله وسلم فقال: يا رسول الله، من ابر؟ قال: امك. قال: ثم، قال: امك، قال: ثم، قال: امك. قال: امك. قال: امك. قال: امك.»

۲. «قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم: «اكثروا الولد اكاثر بكم الامم غداً.»

مربوط به همسررداری است. امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: «جهاد زن خوب شوهررداری کردن می‌باشد.»، «طبرسی، ۱۳۷۰: ۲۱۵».

چنانچه زنی به وظایف اولیه خود خوب عمل نماید و در شرایط عادی از همسر خود اطاعت کند و در بیرون از منزل نیز با رعایت حجاب و عفاف در وظایف اجتماعی مشارکت نماید، همسر نیز می‌تواند به خوبی به وظایف اسلامی خود عمل نماید.

۲-۲. نقش فرهنگی زنان

نقش اساسی زنان در ترویج فرهنگ مهدوی را می‌توان در دو بعد کلی جست‌وجو نمود: ابتدا تبلیغات صحیح درباره فرهنگ مهدوی و جلوگیری از ترویج افکار و عقاید نادرست که تحت عنوان اسلام منتشر می‌گردد. چه بسا در این میان عده‌ای به نام ملاقات با امام زمان علیه السلام و تحت تأثیر قراردادن بانوان، آن‌ها را منحرف سازند و در پناه آن به گمراه و فاسد نمودن عده‌ای اقدام نمایند. بهترین راه برای جلوگیری از این گونه مفاسد، ترویج معارف ناب محمدی است که برای تحقق آن باید از طریق شناخت و معرفت حقیقی امام، همراه با انتظار صحیح و سازنده بهره جست.

برای گسترش فرهنگ اسلامی می‌توان به مجالس دسته جمعی یا اردوهای زیارتی فرهنگی اقدام نمود؛ زیرا در چنین مجالس و اردوهایی که به نام ائمه معصومین علیهم السلام برپا می‌شود، پذیرش دینی مردم بیشتر گشته و با رفتن به مشاهد مشرفه و ارتباط مستقیم با چنین اماکنی، امکان ارتباط معنوی بیشتر می‌شود. برگزاری مجالس مذهبی، به خصوص مرتبط با امام زمان علیه السلام هم‌چون دعای ندبه، دعای عهد، زیارت آل‌یس و تفسیر آیات قرآن کریم، خصوصاً آیاتی که مرتبط با امام زمان علیه السلام می‌باشد مردم را با فرهنگ قرآنی مهدوی، بیشتر آشنا می‌سازد.

راه دیگر انتقال معارف مهدوی به نسل جدید، بالابردن فرهنگ کتاب‌خوانی است که با عرضه محصولات فرهنگی (اسلامی مهدوی) می‌توان آن‌ها را به فرهنگ مهدوی علاقه‌مند نمود. بعد دیگر فرهنگی که گاه کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد، ابعاد تأثیرگذار در تفکر و عملکرد اسلامی است. یکی از دلایل دور شدن از فرهنگ اسلامی، شرایط محیطی می‌باشد که با ایجاد تحول در آن، ابعاد بسیاری از مشکلات فرهنگی حل خواهد شد. برای مثال، کیفیت معماری در فرهنگ اسلامی است که در زمان‌های گذشته خانواده‌های متشرع با ساختمان‌های بیرونی اندرونی مانع اختلاط زنان و مردان نامحرم می‌شدند، ولی هم اکنون با تهاجم فرهنگی غرب، ساختمان‌ها به شکل اُپن (باز) در آمده است. انتقال این -گونه فرهنگ‌ها از هم اکنون می‌تواند زمینه‌ساز ظهور باشد و زنان به دلیل طبع ظریف و هنرمند خود می‌توانند با معماری جدید اسلامی و تنوع‌بخشی به کیفیت خانه‌سازی و تزئینات داخلی آن، تحولات اساسی در فرهنگ متأثر از فرهنگ غرب ایجاد نمایند.

مسئله دیگر، تغییر پوشش سنتی قدیم به پوشش نامتناسب تنگ و بدن‌نما است که در روایات آخرالزمان نیز مورد نکوهش قرار گرفته است. «صدوق، ۱۳۶۷: ج ۳، ۳۹۰» و برای تغییر آن به پوشش متناسب اسلامی می‌توان با ارائه پوشش‌های زیبا و متنوع جدید اسلامی، جایگزین‌های مناسبی برای پوشش‌های نیمه‌عریان و نامناسب به ارمغان آمده از غرب قرار داد.

۲-۳. نقش سیاسی زنان

سیاست جامعه اسلامی براساس مصالح دنیوی و اخروی است و امام و حاکم اسلامی برای تحقق این مهم اقدام می‌نمایند. از صدر اسلام تاکنون تنها در دوره پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و ۵ سال از امامت امیرالمؤمنین علیه السلام و اندکی از دوران امام حسین علیه السلام، حکومت در دست امامان معصوم علیهم السلام بوده و این امر موجب شده است تا امامان معصوم علیهم السلام نتوانند احکام و موازین اسلامی را به طور کامل به اجرا درآورند.

هر چند امر رسالت به عهده مردان نهاده شده است، اما مسئولیت درون جامعه اسلامی بر عهده همه زنان و مردان بوده و این از ابتدای اسلام در جامعه اسلام مشهود است. حمایت از

دین وظیفه‌ای عمومی است که در تمامی ادیان الهی مشهود است و نقش زنان در کنار انبیای الهی از جمله مسائلی است که در قرآن بدان اشاره شده است و برای نمونه، آسیه همسر فرعون و حضرت مریم علیها السلام را مثال می‌زند. «وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَةً فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِّنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ» (تحریم: ۱۱)؛ «و خدا از میان مؤمنان، زن فرعون را مثل زده است. وقتی گفت: پروردگارا! برای من در بهشت، نزد خودت خانه‌ای بنا کن، و مرا از فرعون و کارهایش رهائی‌بخش، و از این مردمان ستمکار نجات بده.» در جای دیگر آیات قرآن، سه زن نمونه را که در پرورش حضرت موسی علیه السلام دخیل بوده‌اند، نام برده است که عبارتند از: مادر و خواهر موسی علیه السلام که در شرایط سخت بحرانی، موسی علیه السلام را به دستور الهی به آب انداختند و با زیرکی دایه‌گی او را پذیرفتند و آسیه، همسر فرعون در شرایط بحرانی که فرعون هر فرزند پسر را سر می‌برد با شجاعت از فرعون خواست تا او را نکشد و به فرزندی بگیرند. این سه زن در شرایط سخت بحرانی به مبارزه سیاسی با فرعون پرداختند. «جوادی‌آملی، بی‌تا: ۱۲۹-۱۳۰». و در مقابل، زنانی نیز به مقابله با پیامبران برخاستند و نه تنها با ایشان همکاری نکردند، بلکه خیانت ورزیدند.

«ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَةً نُوحٍ وَاَمْرَأَةً لُّوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِّنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ.» (تحریم: ۱۰)؛ «خداوند از میان کافران، زن نوح و زن لوط را مثل زده است. آنان در نکاح دو تن از بندگان خوب ما بودند و «با ساخت و پاخت با قوم خود، و گزارش اسرار و اخبار بدیشان» به آن دو خیانت کردند و آن دو نتوانستند در پیشگاه الهی کم‌ترین کاری برای ایشان بکنند و «آنان را از عذاب خانمانسوز دنیوی، و سخت کمرشکن اخروی نجات دهند. به هنگام مرگ توسط فرشتگان بدیشان» گفته شد: به دوزخ درآئید همراه با همه کسانی که بدان در می‌آیند.»

حضور زنان در صحنه سیاست هم‌چنان ادامه می‌یابد و در زمان اسلام نیز حضرت زهرا علیها السلام در حمایت سیاسی از امیرالمؤمنین علی علیه السلام، شبانگهان با همسر و فرزندانش به در خانه مهاجرین و انصار می‌رفت و از آنان کمک و یاری می‌طلبید. «باب‌زاده، ۱۳۸۰: ۱۸۶؛ روایت به نقل از عوالم، ج ۱۱، ۶۰۰، شرح ابن ابی الحدید، ج ۶، ۱۲-۱۳، ج ۲، ۴۷» حضرت زینب علیها السلام نیز در حمایت از امام حسین علیه السلام سه کار مهم را به عهده گرفت حمایت از رهبر خود، امام حسین علیه السلام و پس از شهادت ایشان، امام سجاد علیه السلام؛ محافظت از یتیمان و سرپرستی از ایشان؛ «اشتهاردی، ۱۳۸۷: ۲۴۵». ایشان نه تنها صحنه سیاسی را ترک نکردند، بلکه همواره به حمایت از اسلام برخاستند و در مقابل دستگاه ستم گر ایستادگی نمودند. در دوران معاصر که حکومت‌های ستم‌گر غربی برای سلطه بر کشورهای اسلامی، شعار جدایی دین از سیاست سر داده‌اند، نه تنها مردان، بلکه زنان مسلمان در جهان نشان دادند که مرد و زن مسلمان، نقش بسزایی در حکومت‌های اسلامی دارند. امام خمینی علیه السلام در بیانات خود به مردان و زنان فرمودند: «باید همه زن‌ها و مردها در مسائل اجتماعی و سیاسی وارد و ناظر باشند؛ هم به مجلس ناظر باشند، هم به کارهای دولت ناظر باشند؛ اظهار نظر بکنند. سیاست اسلامی که بر اساس مصالح دنیوی و اخروی نباشد، در مقابل سیاست دنیای کنونی غرب قرار دارد؛ زیرا سیاست آن‌ها سیاستی شیطانی است که برای رسیدن به اهداف سیاسی از هیچ دروغی و نیرنگی دریغ نمی‌ورزد و برای رسیدن به هدف از هر وسیله‌ای بهره می‌جویند.» و یکی از وظایف دنیای اسلام در این زمینه، آماده‌سازی برای انقلاب امام عصر علیه السلام می‌باشد. حضور زنان در صحنه سیاسی با پرهیزکاری، زمینه‌ساز حکومت جهانی امام عصر علیه السلام می‌باشد. از جمله حضور آنان در صحنه‌های انقلاب اسلامی که خود، زمینه‌ساز حکومت امام عصر علیه السلام بوده است و مکمل قیام امام عصر علیه السلام می‌باشد. حضور زنان در صحنه‌های مختلف، هم‌چون: تظاهرات علیه استکبار، حضور در انتخابات، تأیید رهبری و مسئولین، امر به معروف و نهی از منکر، آمادگی‌های دفاعی و... از مصادیق حضور آن‌ها در صحنه سیاست به شمار می‌رود. حضور زنان در مسندهای سیاسی که مخالف با شئون اسلامی نباشد و برای پیش برد اهداف اسلامی باشد، با اجرای سیاست‌های دینی و قرار دادن زن در جایگاه انسانی خود می‌تواند

زمینه‌ساز ظهور شود. حضور زنان، در میان یاوران بیانگر توان فکری، سیاسی، علمی و عملی ایشان می‌باشد. زمینه‌سازی ظهور باید مبتنی بر طرح‌های درازمدت، همراه با ایجاد آمادگی در مردم جهان باشد. اولین گروه از زنانی که به محضر امام زمان علیه السلام می‌شتابند آن‌ها هستند که در آن ایام می‌زیسته‌اند و همانند دیگر یاران امام علیه السلام به هنگام ظهور در حرم امن الهی به خدمت امام علیه السلام می‌رسند. در این باره دو روایت وجود دارد:

روایت اول: ام سلمه ضمن حدیثی درباره علایم ظهور، از پیامبر روایت کرده است که فرمود: «در آن هنگام پناهنده‌ای به حرم امن الهی پناه می‌آورد و مردم همانند کبوترانی که از چهار سمت به یک سو هجوم می‌برند به سوی او جمع می‌شوند تا اینکه در نزد آن حضرت سیصد و چهارده نفر گردمی‌آیند که برخی از آنان زن می‌باشند که بر هر جبار و جبار زاده‌ای پیروز می‌شود.»^۴ «کورانی، بی‌تا: ج ۱، ۵۰۰»

روایت دوم: جابر بن یزید جعفی، ضمن حدیث مفصلی از امام باقر علیه السلام، در بیان برخی نشانه‌های ظهور نقل کرده که:

«به خدا سوگند، سیصد و سیزده نفر می‌آیند که پنجاه نفر از این عده زن هستند که بدون هیچ قرار قبلی در مکه کنار یکدیگر جمع خواهند شد. «کورانی، بی‌تا: ج ۱، ۵۰۰» این است معنای آیه شریفه: «أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»؛ (بقره: ۱۴۸) هر جا باشید خداوند همه شما را حاضر می‌کند. زیرا او بر هر کاری توانا است.»

۱. (بعوذ عائذ من الحرم فيجتمع الناس اليه كالطير الواردة المتفرقة حتى يجمع اليه ثلاث مائة و اربعة عشر رجلاً فيه نسوة، فيظهر على كل جبار و ابن جبار.)

۲. (جابر بن یزید جعفی بیان می‌دارد از امام جعفر صادق علیه السلام که می‌فرمایند: و یجیبی ء و اللّٰه ثلاث مائة و بضعة عشر رجلاً فيهم خمسون امرأة يجتمعون بمكة على غير ميعة قزعا كقزع الخريف يتبع بعضهم.)

۲-۴. نقش اقتصادی زنان

برای فراهم آوردن بستر ظهور، باید زمینه‌های عدالت اقتصادی در جامعه فراهم گردد و از طرفی، شعور اجتماعی و اقتصادی مردم بالا رود؛ به گونه‌ای که خود در پی اقتصاد عادلانه باشند و ثروت‌مدان، حقوق اقتصادی زیردستان را مراعات نمایند و در پرداخت خمس و زکات و سایر حقوق کوتاهی نکنند. زنان و مردان باید به حقوق اقتصادی که اسلام به آنها عطا نموده است، آشنایی داشته باشند و به گونه‌ای صحیح از آن بهره‌مند شوند. خداوند متعال در مورد استقلال اقتصادی مرد و زن می‌فرماید: «لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا لَهُمْ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا لَهُنَّ» (نساء: ۳۲)؛ «برای مردان از آن چه کسب کرده‌اند بهره‌ای است و برای زنان [نیز] از آن چه کسب کرده‌اند، بهره‌ای است.».

اسلام در چهارده سده گذشته به زنان نیز، هم‌چون مردان، استقلال اقتصادی عطا نمود؛ درحالی‌که اروپا (انگلستان) در یک سده پیش به زنان عطا نموده بود؛ هر چند این استقلال اقتصادی، مرهون کارخانه داران برای سود بیشتر و مزد کمتر بود؛ با این شعار که زنان خود مالک پولی می‌شوند که خود به دست می‌آورند. «مطهری، ۱۳۶۹: ۲۵۳-۲۵۶» اسلام، ضمن حفظ عدالت اقتصادی برای مرد و زن، خرجی زن را به عهده مرد نهاده است تا زن، طراوت و شادابی خود را حفظ کند.

زنان پیش از اسلام نیز دارای فعالیت اقتصادی بودند و اسلام نیز این سیره را نفی و نهی نکرد، بلکه با سکوت خود آن را تأیید نمود. نمونه آن، فعالیت حضرت خدیجه ع است که دارای فعالیت وسیع اقتصادی بود و از تجار بزرگ مکه به‌شمار می‌رفت. این بانوی بزرگوار پس از ازدواج با رسول خدا ص تمامی اموال خود را برای پیش‌برد اهداف اسلام خرج نمود تا جایی که پیامبر ص بر این مطلب مباهات می‌ورزید. «مجلسی، ۱۳۶۳: ج ۱۶، ۱۲» در عصر حاضر نیز زنان مسلمان در عرصه‌های مختلف مشغول به فعالیت هستند و چرخه خودکفایی کشور را به گردش در می‌آورند.

زن در اقتصاد غرب، بیشتر جنبه ابزاری دارد و از او به مثابه یک شیء جذاب برای تبلیغات اجناس و ابتذال در سینما استفاده می‌گردد؛ لذا زن از ارزش انسانی ساقط شده است.

استفاده‌های ابزاری غرب از وجود زن، دو هشدار اساسی برای جامعه منتظران است؛ اول، این که حضور زن در اقتصاد و بازار کار، نباید او را از شئون انسانیت ساقط نماید و او را هم چون کالایی بی‌ارزش در معرض دید همگان برای فروش بیشتر قرار دهد؛ چنان که متأسفانه انتقال این فرهنگ می‌تواند تأثیرات منفی در ابعاد مختلف جامعه داشته باشد و مفاصد اخلاقی و بی‌بندوباری را در جامعه ترویج نماید.

دوم، ترویج فرهنگ مصرف‌گرایی از سوی سوداگرایان غربی، بیشتر متوجه زنان گردیده است و هر روز با القای مدهای مختلف و محصولات جدید درصدد پرکردن جیب‌های خود و مشغول ساختن سایر جوامع به امور مادی و خالی کردن جیب سایر کشورها می‌باشند. شاید روایتی که در رابطه با مشارکت زنان در امور تجاری با مردان در آخ‌الزمان آمده است، مبتنی بر همین اساس باشد. «مهدی پور، ۱۳۸۶: ۷۵۱»؛ هنگامی که زن‌ها برای طمع دنیا در دادوستد همسران‌شان شرکت کنند، نقش اساسی‌ای که زنان می‌توانند برای زمینه‌سازی ظهور در زمینه اقتصادی ایفا کنند؛ توجه به خودکفایی اقتصادی برای رهایی یافتن از بند استعماری جهان‌خواران است تا در سایه استقلال اقتصادی در کشور، زمینه‌های رفاه اقتصادی و معیشتی دوران ظهور فراهم آید و کشور نیز در زمینه‌های اقتصادی و نظامی، وابسته به دولت‌های استکباری نباشد. وقتی که شعور اجتماعی بدان‌جا برسد که مال را برای آسایش بخواهد؛ نه این‌که هدف نهایی خود را ثروت‌اندوزی بدانند، این آمادگی فراهم خواهد شد تا همه انسان‌ها به‌طور عادلانه از ثروت بهره‌مند گردند. با اجرای احکام اسلامی، این هدف نیز تأمین خواهد شد؛ هم‌چنان‌که در زمان امام عصر علیه السلام این هدف تحقق خواهد یافت. یکی از عوامل وابستگی اقتصادی کشورهای عقب‌نگه داشته شده، مصرف بی‌رویه خانواده‌ها در پی تبلیغات گسترده رسانه‌های غربی است؛ حال آن‌که توجه کلان کشور به استقلال اقتصادی و ارائه الگوی صحیح مصرف به خانوارها از راه‌های مختلف به خصوص رسانه‌ها می‌تواند عدالت اقتصادی را نهادینه سازد. هرچند دین اسلام هزینه خانواده را بر عهده مردان قرار داده است، ولی کیفیت خرج معمولاً با محوریت زن می‌چرخد، که توجه زنان به الگوی صحیح مصرف و آموزش آن به فرزندان، تأثیر بسزایی در اقتصاد صحیح دارد. توجه به اصول اقتصادی اسلام از قبیل: خمس و زکات و... مرتبط با اقتصاد خانواده است که توجه به آن و جذب مازاد درآمد

خانواده‌های ثروتمند و هزینه نمودن آن برای قسمت‌های ضعیف و ناتوان جامعه، امکان ارتقای اقتصادی را در اجتماع نوید می‌دهد. هرچند این امور، بیشتر متوجه مردان می‌باشد، ولی توجه زنان به این امور و هشدار آنان برای بهبود وضعیت معیشتی تمام جامعه مؤثر است و می‌تواند عامل مهمی در فقرزدایی و پیشرفت اقتصادی کشور باشد.

نتیجه

شناخت و معرفت امام زمان علیه السلام به منزله مهم‌ترین وظیفه هر مسلمانی مطرح است؛ چرا که دنیا و آخرت انسان را تحت الشعاع قرار می‌دهد. عدم شناخت صحیح امام، در دنیا باعث گمراهی و مردن به مرگ جاهلیت می‌شود. اما در دوران حاضر و علم به غیبت ایشان پیروان را باید به وظایفشان آشنایی داد؛ چرا که با عدم حضور امام، دستیابی به بسیاری از حقایق، دشوار خواهد بود. یکی از وظایف مهم افراد در این دوران، علم به وجود امام و وظیفه انتظار صحیح و راستین است؛ چرا که برداشت انحرافی از مقوله انتظار، خود موجب گمراهی می‌گردد و عوارض ناگواری در پی خواهد داشت. شناخت کیفیت انتظار راستین، شناخت و انجام تکلیف صحیح منتظرین واقعی را در پی دارد، که افراد با شناخت وظایف فردی و اجتماعی باید درصدد زمینه‌سازی برای ظهور حضرت برآیند زمینه ظهور و آمادگی برای همراهی آن حضرت، اختصاص به جنسیت ویژه‌ای ندارد و هر مسلمانی به عنوان دوستدار خدا و اهل بیت علیهم السلام باید این آمادگی را داشته باشد؛ هرچند تفاوت‌های زن و مرد، موجب اختصاص یکسری ویژگی‌ها برای آنان می‌شود و فعالیت بیشتر هر کدام را در عرصه خاص سبب می‌شود؛ اما با توجه به مطالب بیان شده در این بررسی می‌توان مطرح کرد که؛ زنان بیشترین نقش را دارند علاوه بر اینکه در منزل بخشی از وظایف را بر دوش می‌کشند و بیشتر با افراد خانواده در ارتباط هستند، همچنین عصر حاضر این موقعیت را فراهم آورده تا در اجتماع هم نقشی داشته باشند و زمینه را برای گسترش فرهنگ انتظار مهدوی فراهم نمایند.

پیشنهادات و راهکارها

۱. اطلاع‌رسانی وسیع و گسترده در معرفت امام زمان عجل الله تعالی فرجه و آگاه‌سازی افراد، به خصوص زنان از طریق وسایل ارتباط جمعی، هم‌چون سایت مخصوص زنان و انتظار برای بررسی بیشتر نقش زنان در زمینه سازی و گسترش آن از طریق رادیو، تلویزیون، پیام‌های کوتاه و... .
 ۲. فرهنگ‌سازی انتظار؛ به گونه‌ای که جامعه، نشانه‌های از انتظار فرج داشته باشد. از قبیل تابلوهای تبلیغاتی و... به خصوص پیام‌های دینی از طریق صدا و سیما به صورت مداوم، به‌گونه‌ای که انتظار برای مردم امری مأنوس گردد و به جای تشویق زنان به اسراف و تجمل‌گرایی، متمایل به قناعت و فرهنگ اسلامی گردند.
 ۳. مراکز علمی، حوزه‌های علمیه، آموزش و پرورش هر کدام در سطح خود به انتشار آموزه‌های فرهنگ مهدویت بپردازند، تا مردم به‌طور مستمر در طول سال، ماه و هفته و ایام و اعیاد اسلامی با پیام‌های جدید قرآنی، اسلامی و مهدوی روبه‌رو شوند. در این زمینه، اطلاع‌رسانی در خانواده‌ها با محوریت زن را فراموش نکنند؛ چرا که می‌توانند نقش اساسی داشته باشند.
 ۴. توجه دادن به غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه و عوارض آن؛ بر خلاف تبلیغات رسانه‌های غربی که ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه را همراه با قتل و غارت نشان می‌دهند، حقایق غیبت و عوارض آن برای مردم بیان شود و به جای آن، رفاه و امنیت مهدوی، خصوصاً امنیت و آرامش روانی زنان مطرح شود تا رغبت افراد به انتظار و زمینه‌سازی بیشتر گردد.
- (الحمد لله رب العالمین)

منابع:

- امام خمینی و الگوهای دین شناختی در مسایل زنان، مرتضوی، سید ضیاء، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، چ اول، ۱۳۷۸، به نقل از صحیفه نور.
- بحار الانوار، مجلسی، محمدباقر، مترجم: موسوی همدانی، ابو الحسن، تهران: کتابخانه مسجد ولی عصر، ۱۳۶۳.
- تحلیل سیره فاطمه زهرا علیها السلام، بابازاده، علی اکبر، تهران: محدث امام عصر علیه السلام، ۱۳۸۰.
- تفسیر عیاشی، عیاشی، محمد بن مسعود؛ محقق: رسولی، تهران: مکتبه العلمیه الاسلامیه، بی تا.
- تفسیر قمی، قمی، علی بن ابراهیم، محقق: موسوی جزایری، قم: دارالکتاب، ۱۳۶۳.
- حدیث ولایت، مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی - دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه ای مدظله العالی.
- حضرت مهدی علیه السلام فروغ تابان ولایت، محمدی اشتهاردی، محمد، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۷.
- روزگار رهایی، سلیمان، مترجم مهدی پور، علی اکبر، تهران: آفاق، ۱۳۸۶.
- شرح اصول الکافی، خواجهی، صدرالدین شیرازی، تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۶۶.
- صحیفه امام، خمینی، روح الله، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام، ۱۳۷۸.
- صحیفه نور، خمینی، روح الله، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام، ۱۳۷۸.
- العین، فراهیدی، خلیل بن احمد، ذیل واژه مورد نظر؛ محمدبن مکرم ابن منظور، لسان العرب.
- غیبت نعمانی، نعمانی، محمدبن ابراهیم، مترجم: غفاری، محمدجواد، تهران: صدوق، ۱۳۷۶.
- فرهنگ فارسی، معین، محمد، تهران: امیرکبیر، ۱۳۷۹.
- کافی، کلینی، محمد بن یعقوب، دارالکتب الاسلامیه، ج ۲.
- معجم الأحادیث الإمام المهدی علیه السلام، کورانی، علی، قم: مؤسسه معارف اسلامی، مسجد مقدس جمکران، بی تا.
- مکارم الأخلاق، طبرسی، حسن بن فضل، قم: شریف رضی، ۱۳۷۰.

- مکیال المکارم، موسوی اصفهانی، محمدتقی، فوائد دعا برای حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف، مترجم سید محمد باقر قزوینی.
- من لایحضره الفقیه صدر، ابن بابویه، محمد بن علی، قم: 1367.
- منتهی الامال، قمی، عباس، تهران: مبین اندیشه، ۱۳۹۰.
- میزان الحکمه، محمدی ری شهری، محمد، مکتب العلوم الاسلامی، چ سوم، ۱۳۷۲.
- نظام حقوق زن در اسلام، مطهری، مرتضی، تهران: صدر، چاپ چهاردهم، 1369.
- نقش انتظار در پویایی جامعه، شفیعی سروستانی، ابراهیم، ماهنامه موعود، پیش شماره ۲.
- وسائل الشیعه إلى تحصیل مسائل الشریعه معروف به وسائل الشیعه، حر عاملی، قم: آل البیت، بی تا.